

MEÂRİC

﴿ ٧٠ ﴾ سُورَةُ الْمَعَارِجِ

Me'aric Sûresi, Se'ele Sûresi, Mevaki' sûresi dahi denilen bu Sûre dahi mekkîdir, İbni abbas bunun

Elhâkka sûresi akıbinde nâzil olduğunu söylemiştir. Ve bu onun bir tetimmesi gibidir.

Âyetleri - Kırk dördtür. Şamîde kırk üç, diğerlerinde kırk iki sayıldığı da mezkûrdur. Fark « سَنَةٌ » ve «

كَاثِمُهُلٍ » fasıllarındadır.

Kelimeleri - İkiyüz on altı.

Harfleri - Sekizyüz altmış birdir.

Fasılası - م . ل . ه . ج . ع . ج . ه . ا . ل . م . harfleridir. « الْمَعَارِجُ » ج de, « كَاثِمُهُلٍ » ل

dedir.

Elhakka Sûresinin hatimesinde « فَلَا أُقْسِمُ بِمَا تُبْصِرُونَ وَمَا لَا تُبْصِرُونَ »

» diye görülene, görüleceğe ve görülmeyene kasem edilmiş ve Kur'anın hakikatı anlatılarak onun

müttakilere bir tezkire ve kâfirlere bir hasret olduğu anlatılmış ve Allahın azîm ismiyle tesbîhi emr ile hitam

verilmişti. Bu Sûre ile bundan sonrakilerde o « مَا تُبْصِرُونَ وَمَا لَا تُبْصِرُونَ » görülen

ile görülmeyen şeylere dair beyanlar ile müttakilere öğüd ve kâfirlere hasret olarak Allah tealânın

azametini tecelli ettiren âyetleri ihtiva ederek Sûrei Hakka hatimesinin birer tafsîli mahiyetindedirler. Bu

suretle bu Sûrede görülen ve görülmeyenlerden kâfirlerin azâb ve hasretine ve Allahın azametine ve

Melâike ve ruha delâlet eden

Sh:»5348

âyetlerle başlayıp yine Kıyamet ahvalinin bir tasviri ve ondan korunacak ehli Cennetin ahlâkının bir tafsîli

ile sûrei Hâkkanın bir tetimmesi olacaktır. Şöyleki:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
﴿١﴾ سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ ﴿٢﴾ لِلْكَافِرِينَ لَيْسَ لَهُ دَافِعٌ
﴿٣﴾ مِنَ اللَّهِ ذِي الْمَعَارِجِ ﴿٤﴾ تَعْرُجُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ
إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ ﴿٥﴾ فَاصْبِرْ

صَبْرًا جَمِيلًا ﴿٦﴾ إِنَّهُمْ يَرَوْنَهُ بَعِيدًا ﴿٧﴾ وَنَرَاهُ قَرِيبًا
 ﴿٨﴾ يَوْمَ تَكُونُ السَّمَاءُ كَالْمُهْلِ ﴿٩﴾ وَتَكُونُ الْجِبَالُ
 كَالْعِهْنِ ﴿١٠﴾ وَلَا يَسْأَلُ حَمِيمٌ حَمِيمًا ﴿١١﴾ يُبْصِرُونَهُمْ
 يَوْمَ الْمُحْرَمِ لَوْ يَفْتَدِي مِنْ عَذَابٍ يَوْمَئِذٍ بَنِيهِ ﴿١٢﴾
 وَصَاحِبَتِهِ وَأَخِيهِ ﴿١٣﴾ وَفَصِيلَتِهِ الَّتِي تُعْوِيهِ ﴿١٤﴾ وَمَنْ فِي
 الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ يُنْجِيهِ ﴿١٥﴾ كَلَّا إِنَّهَا لَأُظَىٰ ﴿١٦﴾ نَزَّاعَةً
 لِلشَّوَىٰ ﴿١٧﴾ تَدْعُوا مَنْ أَدْبَرَ وَتَوَلَّىٰ ﴿١٨﴾ وَجَمَعَ فَأَوْعَىٰ
 ﴿١٩﴾ إِنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا ﴿٢٠﴾ إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ
 جَزُوعًا ﴿٢١﴾ وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا ﴿٢٢﴾ إِلَّا الْمُصَلِّينَ
 ﴿٢٣﴾ الَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ ﴿٢٤﴾ وَالَّذِينَ فِي
 أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَّعْلُومٌ ﴿٢٥﴾

Sh:»5349

﴿٢٥﴾ لِلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ ﴿٢٦﴾ وَالَّذِينَ يُصَدِّقُونَ بِيَوْمِ
 الدِّينِ ﴿٢٧﴾ وَالَّذِينَ هُمْ مِنْ عَذَابِ رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَ ﴿٢٨﴾

اِنَّ عَذَابَ رَبِّهِمْ غَيْرُ مَأْمُونٍ ﴿٢٩﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ
حَافِظُونَ ﴿٣٠﴾ اِلَّا عَلَىٰ اَزْوَاجِهِمْ اَوْ مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُمْ
فَاِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ﴿٣١﴾ فَمَنْ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذٰلِكَ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ
الْعَادُونَ ﴿٣٢﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِاٰمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ ﴿٣٣﴾
وَالَّذِينَ هُمْ بِشَهَادَاتِهِمْ قَائِمُونَ ﴿٣٤﴾ وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ
صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٣٥﴾ اُولٰٓئِكَ فِي جَنَّاتٍ مُّكْرَمُونَ ﴿٣٦﴾
فَمَالِ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا قَبْلَكَ مُهْتَبِعِيْنَ ﴿٣٧﴾

Meali Şerif

İstedi bir sâil bir azâbı ki olacak 1 Kâfîrler için yok onu defî' edecek 2 O, mi'racların sahibi Allahdan 3 Ki

ona Melâike ve Ruh uruc eder, bir günde ki mikdarı elli bin sene tutar 4 O halde sabret biraz bir sabri cemîl

ile 5 Çünkü onlar onu uzak görürler 6 Biz se onu yakın görürüz 7 O gün ki olur sema' erimiş bir maden gibi

8 Dağlar da atılmış elvan yun gibi 9 Ve bir hısım bir hısıma halini sormaz 10 O günün azâbından oğullarını

12 Ve refîkasını ve biraderini 13 Ve kendini barındıran fasîlesini 14 Ve Arzda bulunanların hepsini

de

Sh:»5350

sonra kendini kurtarsa 15 Hayır, çünkü o salgın bir lezâ, etrafı soyan nari ceza' 16 Çağırır arkasını dönüp
tersine gideni 17 Ve toplayıp toplayıp kasaya yığanı 18 Hâkikat o insan helu' yaradılmıştır 19 Şer
dokundumu mızıkçı 20 Hayır dokundumu kıskanç 21 Müstesna ancak o musallîler 22 Onlar ki namazlarına
müdevimdirler 23 Ve onlarki mallarında vardır bir hakkı ma'lûm 24 Hem sâil için hem mahrum 25 Ve onlarki
dîn gününü (ceza' gününü) tasdik ederler 26 Ve onlarki Rablarının azâbından korkarlar 27 Çünkü
rablarının azâbından emîn olunmaz 28 Ve onlarki apışlarını korurlar 29 Ancak zevcelerine veya milki
yemînlerine başka, Çünkü bunda levm olunmazlar 30 Fakat ondan ötesini arayanlar, işte onlar haddi aşan
hâşarılardır 31 Ve onlarki emanetlerine ve ah'dlerine riayet ederler 32 Ve onlarki şahidliklerinde
dürüstürler 33 Ve onlarki namazları üzerine 34 muhafızlık ederler 35 İşte onlar Cennetlerde ikrâm
olunanlardır 36

1. ﴿سَالٌ﴾ istedi, dilendi, duâ etti, sordu - ma'nalarına gelir, evvelkisi hepsini ifade edebilir. Nafi',

İbni Âmir, Ebu Ca'fer kıraetlerinde hemzesiz « قَالَ » gibi « سَالٌ » okunurki aynî ma'naya gelebilmekle

beraber aktı demek de olur. ﴿سَأَلَ﴾ bir sâil - bir isteyen veya soran yâhud akan bir seyl.

Burada müfessirîn sebebi nüzule dair üç kavil zikretmişlerdir:

BİRİNCİSİ: Nadr ibni Hâris «

اللَّهُمَّ إِنْ كَانَ هَذَا هُوَ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِكَ فَامْطُرْ عَلَيْنَا حِجَارَةً
مِنَ السَّمَاءِ أَوْ ائْتِنَا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ» demişti, bu nâzil oldu. Cumhurun kavli budur.

Ba'zıları Ebu Cehlin «فَأَسْقِطْ عَلَيْنَا كِسْفًا مِنَ السَّمَاءِ» dimesi üzerine nâzil

olduğunu söylemişlerdir.

İKİNCİSİ: Hasen ve Katade demişlerdirki: Allah tealâ Hazreti Muhammedi ba's buyurup da müşrikleri

azâb ile korkutunca müşriklerin ba'zısı ba'zısına: sorun bakalım

Sh:»5351

Muhammede bu azâb kimin için ve kime vaki' olacak dediler Allah tealâ «

«سَأَلَ» ile onlardan haber verdi. İbni enbarî buna göre «سَأَلَ»

sordu, « فَسَأَلَ بِهِ خَبِيرًا » « عَنْ عَذَابٍ » « بَعْدَابٍ » te'vilinde olduğunu söylemiştir.

gibi.

ÜÇÜNCÜSÜ: ba'zıları da demişlerdirki Resulullah kâfirler için acele bir azâb istemişti, Allah tealâ da

onlara «azâb, vaki' olacaktır, onu def edecek yoktur, biraz sabret, sabrı cemîl» buyurdu. Çünkü «

« فَاصْبِرْ صَبْرًا جَمِيلًا » emri Peygambere emrolduğundan isteyen de o olmasına delâlet

eyler. Maamafih birinci ma'na daha sağlamdır. Ve o surette Peygambere sabır emri sâilin küfr-ü inkâr ile

eza etmek istemesi dolayısıyledir. « وَاقِعٍ » vuku'bulmuş ve bulacak ma'nalarına olabilir. Burada murad

ikincisi olduğu anlaşılıyor. Maamafih mukaddema emsali kâfirlere olmuştur ona da olacaktır demek

olabileceği gibi vukuuna emri ilâhî tealluk etmiştir. Vakti gelince olacaktır. Onu emri vaki' bil ma'nasına

olmak kelâmın siyakına daha muvafıktırki tehakkuki vukuuna, ya'ni ileride vukuu muhakkak olmasına

binaen vaki' denilmiştir diye meşhur olan nükte de bu ma'na ile izâh edilebilir. 2. ﴿لِلْكَافِرِينَ﴾ -

«Vaki'» insılası, yâhud azâbın sıfâtı yâhud « سَأَلَ » ye müteallıktır. Lam ecliyye olarak ta'lil için de olur. «

﴿لَيْسَ لَهُ دَافِعٌ﴾ - azâbın sıfâtı « هُوَ لِلْكَافِرِينَ » takdirinde ibtidai kelâm da olabilir.

3. « لَيْسَ لِلْكَافِرِينَ دَافِعٌ لَهُ » mealindedir. yâhud hal, yâhud cümlei müste'nefe yâhud -

﴿ذِي الْمَعَارِجِ﴾ - Allahın sıfatıdır. ﴿مِنَ اللَّهِ﴾ dafi'a veya vaki'a müteallıktır.

MEARİC, mi'rac gibi ve aynı ma'nada mimin kesri ile minber vezninde mi'rec veya mimin fethiyle menhec vezninde ma'rec müfredlerinin cem'idir. Uruc ve suud ya'ni aşağıdan yukarıya çıkma âletleri, merdivenler ve

Sh:»5352

asansürler, yâhud çıkılacak dereceler, mertebeler, yükseklikler demektir. Zilmearic de onların sahibi, müfessirîn mearicin tefsirinde başlıca dört vecih söylemişlerdir.

BİRİSİ, İbni abbastan merviy olduğu üzere semalar, yüksek dereceler demektirki Melâike onlarda Semadan Semaya uruc ederler, bazıları Sema ta'yin etmiyerek Melâikenin evâmir ve nevahî ile çıktıkları mesa'id ve derecat demişlerdir.

İKİNCİSİ, Katadenin rivayetine göre fevadıl ve niam ve ulüvv ü niam, ya'ni yükseklikler ve yüksek yüksek lütuflar ve ni'metler, çünkü onun lütuflarının, in'amlarının bir çok meratibi vardır. İnsanlara muhtelif

meratibde vasıl olurlar.

ÜÇÜNCÜSÜ, Cennette evliyasına ihsan buyurduğu dereceler denilmiştir.

DÖRDÜNCÜSÜ, Meratibi ma'neviyye ve ruhaniyyedir. Fahrirazî tefsirinde bu vechi beyan ile derki;

Semâvat irtifa' ve inhıfadda, büyüklük ve küçüklükte mütefavit olduğu gibi ervahı melekiyye dahi kuvvet ve

za'fta, kemal-ü nakısta, ilâhî mearifin kesreti vukuunda ve bu âlemi tedbir kuvvetinin şiddet ve za'fında

muhtelifdir. Allah tealânın rahmetinin eseri feyzi ve in'amlarının nuru, gerek âdet ve gerek harikül'ade

tarikıyla bu âleme « **﴿فَالْمُدَبِّرَاتِ أَمْرًا﴾ . ﴿فَالْمُقَسَّمَاتِ أَمْرًا﴾** »

buyurulduğu üzere o ervah vasıtasıyla vasıl olmak hasebiyle « **﴿مِنَ اللَّهِ ذِي الْمَعَارِجِ﴾** » kavli

celîli bu âlemden ona meratibi hacatın irtifai için çıkış ve o âlemden buraya eseri rahmetin inmesi için iniş

aletleri olan o muhtelif ervaha işaret olabilir **أهـ**. Âlûsî de bunu şöyle ifade etmiştir: bir de mearic, a'mal

ve ezkârın bulunduğu makamatı ma'neviyye veya sâlik olan mü'minler içinde terakkî ettikleri meratibi sülûk,

yâhud Melâikenin meratibi denilmiştir **أهـ**. Bunu sâde makamatı ruhaniyye ve ma'nevîyyeye kasr

etmeleri:

Sh:»5353

BİRİSİ, âyette sâde Melâike ve Ruhun urucu zikredilmiş olması,

BİRİSİ de tecsim tevehhümüne düşülmemek için tenzîhe riayet edilmesi mülâhazasından neş'et etmiş olmak gerektir. Lâkin Arz u Semavâtın cismanî olması onların mülküne sahib ve ecsam ve ervahın hâlik olması Allah tealânın cismaniyyetini iktiza etmiyeceği gibi mearicin cismanî ve ruhanî ikisine de şâmil olması dahi onların sahibi zil'mearic olan Allah tealânın tenzihine münafi olmaz. Zira « ذى » izafeti cüz'iyet ve külliyyeti iktiza eylemez. Netekim zül'mal mal sahibinin malına hulûlü ma'nasını ifade etmez. Kezalik uruc edenlerin Melâike ve Ruh olması mearicin de sırf ma'nevî ve ruhanî olmasını icab eylemez. Cismaniyyet ve ruhaniyyetin fevkında olan Hak tealâyâ uruc dahi cismanî ve ruhanî meratib mec'muunun fevkına uruc demek olacağı cihetle o da bunlardan birine ihtisası icab eylemez. Bil'akis bu makamda onların fanî ve muzmahıll olduklarını iş'ar eyler. Bu ma'nâ ve hakikat iyice mülâhaza olunabilirse mearicden murad İbni Abbastan rivayet olunduğu üzere maddî ve ma'nevî bütün meratibi vücude şâmil olan derecat demek olup Melâike ve ervahın uruc ve nüzul ettiği cismanî, ruhanî âlemlerin, tabaka tabaka bütün meratib ve derecatını, zil'mearic vasfı da Allah tealânın bunların hepsinin sahib ve malik ve hepsinin merci' ve

müntehası olmak sıfatıyla hepsinden yüksek olan ulûv ve azametini ifade eyler ki bu ma'nâ zil'arş vasfı

gibidir. Bu mearicde uruc ve nüzul eden Allah tealânın kendisi değil, onun emri ve emrinin hâmilleri olan

ilçileri ve me'murları, ya'ni Melâike ve Ruh olduğunu beyan için buyuruluyor ki- 4.

﴿تَعْرُجُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ﴾ Melâike ve Ruh ona uruc eder. - Onun emriyle

hepsi çıkar ona müntehi olur, ona rucu' eder, hepsi onun

Sh:»5354

huzurunda «يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ صَفًّا» mantukunca saf bağlayıp dururlar,

vesait tamamen mürtefi' olur. «

﴿وَالِيهِ تُرْجَعُونَ﴾ . ﴿وَالَى اللّٰهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ﴾ . ﴿كُلُّ مَنْ
عَلَيْهَا فَانٍ﴾ . ﴿كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ﴾ . ﴿لِمَنِ الْمُلْكُ
الْيَوْمَ﴾ » sirri zâhir olur, ona karşı bir dâfi' bulunmaz.

Burada Melâike cemi, Ruh müfred zikrolunmuştur. O halde ruhtan murad nedir? Bundan ilk evvel «

﴿قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي﴾ buyurulduğu üzere emri rabdan olan ruh tebadür eder. Cumhuri

müfessirîn burada Ruh, « وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ » buyurulduğu vechile ta'mimden sonra

tahsis kabîlinden Cibril aleyhisselâm olduğunu söylemişlerdir.

Ebu Hayyan der ki: ERRUH, Cumhur Cibril, dedi, teşrif için bil'hasa zikredildi. Burada Melâikeden

sonra ve « يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ » de mukaddem zikr olundu. Mücahid ise, Erruh,

benî âdemin hafezası olan Melâikenin hafezası olan melâikedir dedi. Bir de Erruh, Cibrilin gayri azîm

hılkatli bir Melektir, denildi. Ebu Salih insanlar hey'etinde maamafih insan değil, dedi, Kabîsa ibni Züeyb,

kabz olunduğu vakit meyyitin ruhu dedi اهـ . Lâkin «

انَّ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا لَا تُفَتَّحُ لَهُمْ
أَبْوَابُ السَّمَاءِ

mü'min ruhu olduğuda kayd olundu. Razî de der ki ba'zı mükâşifin şöyle demiştir: Ruh, azîm bir nurdur.

Envarın celâlullaha en yakınıdır. Sair Melâikenin ve beşerin ruhları menazili ervahın en son derecesinde

ondan teşe'ub eder. Tarafeyn arasında ervahı melekiyye meratibinin mearici ve envarı kudsiyye

menazilinin medarici vardır. Ve onların kemmiyyetini Allahdan başkası bilmez. Lâkin mütekellimîn kavlinin

zâhiri اهـ « الرُّوحُ » Cibril aleyhisselâmdır.

﴿فِي يَوْمٍ﴾ bir günde - bir zamanda, bunun teallükünde iki kavil vardır. Birisi «تَعْرَجُ» ye

müteallık olmasıdır ki uruc o gün hasıl olur demektir. İkincisi de Mukatilden rivayet edildiği üzere bu «gün»

ün uruca değil «عَذَابٍ وَاقِعٍ» kavline müteallık olmasıdır. Bu surette Melâike ve Ruhun

urucu

Sh:»5355

zaman ile takyîd edilmemiş azâbın vukuu gününün azameti anlatılmış olur. Maamafih bu ikisinden tenazu'

üzere hem vukua hem uruca müteallık olup ikisi de aynı gün olduğundan dolayı birinin ki hafz edilip birinin

ki zikr edilmiş bulunması ma'nâsı da anlaşılır. -

﴿كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ﴾ Ki o günün miktarı Elli bin sene eder. -

Burada «مِمَّا تَعُدُّونَ» sizin saydıklarınızdan kaydı yoktur. Fakat «الْمَ» tenzilde «

يُدَبِّرُ الْأَمْرَ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ ثُمَّ يَعْرَجُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ
مِقْدَارُهُ أَلْفَ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ» buyurulmuş olmasına mebniy burada da o ma'nanın

gözetileceğini söyleyenler olmuştur. Maamafih burada bu senenin Melâike ve Ruh senesi olmak ihtimaliyle

günün daha ziyade tehvîl ve tahzir ifade etmiş olması da muhtemeldir. Ba'zıları burada elli bin seneden

murad tûlün miktarını beyan değil, o günün şiddetinden kinaye olduğunu söylemişlerdirki daha kısa veya

daha uzun olmasına mani' değildir. Netekim Ebu Saiydi hudrîden rivayet olunan bir hadîste «

إِنَّهُ لَيُخَفَّفُ عَنِ الْمُؤْمِنِ حَتَّى يَكُونَ عَلَيْهِ أَحْفَ مِنْ صَلَاةِ
مَكْتُوبَةٍ يُصَلِّيهَا فِي الدُّنْيَا

farz namazdan daha hafif olur.» Buyurulması da bunu andırır. Ebu Müslim gibi ba'zıları bugünü Dünyanın

ömrü zann etmiş, ne kadarı geçti, ne kadarı kaldı Allah bilir demiş ise de doğru değildir. Dünyanın sonuna

aid olması daha zâhirdir. Cumhur demişlerdirki bu günden murad Âhîret günü Kıyamet günüdür. Sûrenin

ilerisine doğru izzahat da bunu gösterir. Lâkin bu surette Âhîretin ebedî olmayıp bir gaye ile mahdud

olması ve Cennet ve Cehennem fanî olmaları lâzım gelmezmi? Diye bir suâl varid olabileceği

mülâhazasıyla Ebu müslim bunu Dünya günlerine sarfetmek istemiştir. Lâkin bunun cevabı şudur: Kıyamet

gününün nefhalar beynindeki hengâmları gibi geçici muhtelif devreleri, halleri ve ehvalleri vardırki bunlar

Cennet ve Cehenneme dühulden evvel ve mü'min ve kâfire başka başkadır. Bu elli

bin

Sh:»5356

senelik gün Kıyamet ve Âhiretin hepsi değil, mevkîf günüdür. Kâfir Hisabı görülüp Cehenneme

gönderilinceye kadar böyle ne senesi olduğu ma'lûm olmıyan ellibin senelik mevkîfte ve hattâ nice

mevkîflerde böyle ellişer bin sene intizarlar içinde bekliyecektir. 5. ﴿فَاصْبِرْ﴾ O halde sabret ya

Muhammed! O kâfirlere öyle azâb, vaki' olacaktır. Onun emri verilmiştir. Yâhud Cehennemde bir vadî seyl

gibi akmağa başlamış o kâfirleri istiyla edecektir. Sen onları küfürlerine, istihzalarına biraz sabret, fakat

﴿صَبْرًا جَمِيلًا﴾ bir sabrı cemîl - güzel bir sabır, kendini elemlendirmeyecek ve Allahın takdirine

hüsni riza ile vazîfene bakacak surette bir sabır. 6. ﴿إِنَّهُمْ يَرَوْنَهُ﴾ ilh...

8. ﴿كَالْمُهْلِ﴾ Mühl gibi - mühl yağ tortusu, yâhud potada eritilen ma'den gibi kaynar, türlü

renkler arz eder. İbni Mes'uddan, eritilen gümüş gibi mütelevvin diye rivayet edilmiştir. 9. ﴿الْعَيْنِ﴾

Yun, bahusus türlü renklere boyanmış olan elvan yun. Zira dağlar «

﴿جَدِّدٌ بَيْضٌ وَحَمْرٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهَا وَغَرَابِيبُ سُودٍ﴾ dur. 11.

﴿يَبْصُرُونَهُمْ﴾ Ya'ni öyle bir dehşetki birbirlerine gösterilip dururlarken bile soramaz, nerede

kaldığı uzağı arasın 13. ﴿وَفَصِيلَتِهِ﴾ fasîlesini - içlerinde yetiştiği ve başı sıkıldığı zaman kendisini

kucaklayan, barındıran kavm-u kabîlesini, aşîretini, hemşerilerini, obasını 15. ﴿أَنَّهَا﴾ o - azâb ateşi

﴿لَظَى﴾ alevli salgın ateş - Cehennemin bir ismi 16. ﴿نَزَّاعَةً﴾ - « لَظَى » - den hal yâhud «

﴿أَعْنَى﴾ takdiriyle ihtisas üzere mensubdur. Merfu' okunduğu kiraete göre haber

ba'de

Sh:»5357

haber veya sıfattır. Nüzu'dan saldırgan, nezi'den, soyucu ﴿لِلشَّوَىٰ﴾ :-

ŞEVÂ, el ayak gibi etraf, netekim avcı: kol, bacak gibi öldürmeyecek noktadan etrafa isabet ettirdiği

zaman « أَشْوَىٰ » derler. Yâhud başın derisi demek olan « شِوَاةٌ » in cem'idir. Ya'ni eli ayağı, tepeyi

tırnağı soyar «

كُلَّمَا نَضِجَتْ جُلُودُهُمْ بَدَّلْنَاهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا لِيَذُوقُوا الْعَذَابَ
﴿هَلُوعًا﴾ - « mazmununca azâb yenilenmek için onlar, yine iade olunur. 19.

HELU', esasında bir çabukluk ma'nâsı bulunan bir taraftan tehammülsüzlük, mızıkçılık, bir taraftan da

şiddet ve hırs gibi muhtelif mefhum arasında bir huysuzluk ifade eden mübhem bir vasıftır ki şu iki âyet ile

tefsir olunmuştur. 20. ﴿إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا﴾ kendisine şer dokunduğu zaman çok

çok sızlanır - kendisine meselâ bir ağrı, bir sıkıntı bir yoksulluk, hastalık gibi bir acı dokundumu kıvrandır,

sızlanır. Feryad eder, dayanamaz başkalarından imdad bekler 21.

﴿وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا﴾ yine kendisine bir hayır dokunduğu zaman da kıskanır -

meselâ bir servete, bir sıhate, bir mansıba kondumu hırsından, kıskançlığından kimseye bir şey vermek

istememez, ağladığı günü derhal unuttur. Başı ağrıdığı zaman her şeyden ümid bekliyen o mızımız adam bu

kerre biraz kuvvet bulunca kimseye bir habbe vermemek, hayra mani' olmak için sımsıkı bir afacan kesilir,

hakk-u hayra arkasını döner. Eline geçeni toplayıp yığmağa, saklamağa çalır. Onun için de o salgın ateş

onu çağırır. 22. ﴿الْمُصَلِّينَ﴾ ancak o mü'min musallîler, o huydan, o ahlâksızlıktan, o

azâbdan, o kötü âkıbetten müstesnadırlar - Ki

Sh:»5358

onlar bervechi âtfi güzel huylarla muttasıf ve Cennetlerde ikrama mazher olurlar: O ahlâklardan

BİRİNCİSİ 23. ﴿الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ﴾ salâtlarına devamlıdırlar.

- Sade onun farziyyetine iman ettim demekle kalmayıp Allahın emrettiği ve Peygamberin ta'lim buyurduğu

vechile ma'lûm olan namazlarını terk etmeksizin devam üzere kılmağı da ahlâk edinmişlerdir. Allahı ve

emirlerini unutmazlar.

İKİNCİSİ 24. 25.

﴿وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَّعْلُومٌ ۖ لِّلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ﴾

mallarında - sade keyfe kalmış nafîle bir iane değil - malına göre muayyen bir nisbette ma'lûm bir hak,

edası farz bir Allah borcu olmak üzere bir vergi vardır. Ona iyman edipde dilenen muhtac ve dilenmek

tenezzülünde bulunmadığı için zengin zannedilen ve fakat kesibden mahrum bulunan yoksul cinsi için o

hakkı seve seve husni niyyetle bizzat veya vekilleri vasıtasıyla verirler (vezzariyatı Sûresine bak).

ÜÇÜNCÜSÜ 26. ﴿وَالَّذِينَ يُصَدِّقُونَ بِيَوْمِ الدِّينِ﴾ din gününü, iyi veya kötü

amellerin cezası verilecek haşır ü neşir ve hisab gününü tasdik ederler. - İymanlarında sadakatlerini ibraz

ederler. Ya'ni hakkı ve hukuku tanıyıp uhrevî sevaba iyman ederek bedenî ve malî tâatler yapmak için

gayretle çalışır, nefislerini zahmetlere koşar, ceza gününe iyman ettiklerini böyle bil'fil amelleriyle isbat

ederler. Burada tasdikten murad yalnız kalben veya lisanen tesdikî nazarîden ibaret olmayıp ona sadâkatı

bil'amel filen isbat ma'hasına olduğu salât ve zekâtтан sonra amelî tâatler miyanında sayılmasından ve

bunun onlarda ihlâsı takrir siyakında bulunmasından anlaşılır.

DÖRDÜNCÜSÜ 27. ﴿وَالَّذِينَ هُمْ مِنْ عَذَابِ رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَ﴾

rablarının

Sh:»5359

azâbından işfak üzere bulunurlar, kendilerine acıyarak azâbdan korku ve ihtiraz üzere bulunurlar.

Vazîfelerinde, vecîbelerinde kusur etmiş veya menhî olan bir şey'e ikdam eylemiş bulunmak ve hakka

lâyık ameller takdim edememiş olmak endîşesiyle korkar dururlar. Güzel güzel ameller yapmakla beraber

çalıştıkları, yaptıkları amellere güvenmezler, nihayette varıp kavuşacakları Allaha karşı onları büyük bir şey

yapmış gibi addetmeyip küçük görürler, onun huzuruna çıkacaklarını düşünerek «

﴿وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ﴾
» medîhası üzere kalbleri titriye titriye çalışırlar. 28. ﴿إِنَّ عَذَابَ رَبِّهِمْ غَيْرُ مَأْمُونٍ﴾

çünkü rablarının azâbı me'mun değildir. Aman verilmiş, ondan emniyyet istihsal olunmuş değildir. Çünkü

insan için bu Dünyada her şeyi halletmiş, bütün vecîbelerini iyfa ve bütün mahzurlardan ictinab eylemiş

bulduğunu iddia etmek kabil olamadığı gibi sirri kader de ma'lûm değildir. Bugüne kadar hiç kusur

etmemiş olduğu farz olursa bile yarın ne hal kesbedeceğini Allahdan başka kimse bilemez.

BEŞİNCİSİ 29. 30.

﴿وَالَّذِينَ هُمْ لِأُزْوَاجِهِمْ حَافِظُونَ إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ﴾ ırzlarını, apışlarını korurlar, kimseye açmazlar, ancak zevcelerine ve ellerinin

kazandığı milk cariyelerine karşı başka. ﴿فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ﴾ Çünkü onlara karşı levm

olunmazlar. - Fülânın üç dört zevcesi var, şu kadar milk cariyesi var diye medh olunmaları lâzım gelmezse

de levm-ü zem de olunmazlar, kimsenin onları edebe, hukuka, şer'a muhalif görerek kınamağa levm-ü

zemmetmeğe hakkı yoktur. Zira akd-ü milk ile halâldırlar 31. ﴿فَمَنْ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَلِكَ﴾

Sh:»5360

Fakat ondan ötesini isteyenler - nikâhlı eşlerinin ve milk cariyelerinin mavrasında zevk arıyan, ırzlarını

korumıyan, harama açılan, zina ve fuhuşte bulunan kişi gerek erkek, gerek dişi

﴿فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ﴾ işte onlar haddi aşan mütecavizlerdir. - Her türlü levm-ü zemme,

men'u zecre lâyıktırlar.

ALTINCISI 32. ﴿وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ﴾ emanetlerine

ve ahidlerine riayet ederler. - Kavilden, halden, fi'lden, maldan, hukukullahdan, hukukı ibâddan

kendilerine emanet edilen şeylere ve Allaha ve kullarına, ehline, iyaline, milkine, komşusuna, yakınına

uzağına vermiş olduğu ahd-ü anda sadakatle riayet eder, onları ihlâl etmekten sakınırlar. Hukukî şer'in

hepsi emanet olduğu gibi Allah tealânın kullara vermiş olduğu a'za ve emval ve evlâd-ü iyal ve mansıb-ü

ıkkal vesair ni'metlerin hepsi de emanettir. Onları mevzuunun gayride isti'mal edenler emanet hıyanet etmiş

olurlar. Buharî ve Müslimde İbni Ömer Hazretlerinden rivayet olunduğu üzere dört haslet kendisinde

bulunan hâlis münafık olur. O dörtten birisi bulunan da kendisinde nifaktan bir haslet bulunmuş olur:

emanet verildiği zaman hıyanet eden, söz söylediği zaman yalan söyleyen, ahidleştiği zaman gadr eden,

husumete kalkıştığı zaman da fücür eden, ya'ni bühtan ve iftira ile edebsizliğe sapan. Beyhekînin Şuabi

iymanda Hazreti Enesten rivayet ettiği bir hadîste Resulullah bir hutbesinde buyurmuştur ki «

= أَلَا لَأَيِّمَانَ لِمَنْ لَا أَمَانَةَ لَهُ وَلَا دِينَ لِمَنْ لَا عَهْدَ لَهُ

أهـ . haberiniz olsun ki emaneti olmiyan kimsenin iymanı yoktur, ahdi olmiyan kimsenin dîni yoktur

YEDİNCİSİ 33. ﴿وَالَّذِينَ هُمْ بِشَهَادَاتِهِمْ قَائِمُونَ﴾ şehadetlerinde kaimdirler

- doğru dürüst adaletle durur, şâhid oldukları

Sh:»5361

şey'in hiç bir noktasını ketm etmeden, eğip büğmeden, dos doğru edâi şehadet ederler. Bu, emanatta dahil olmakla beraber ehemmiyetini beyan için bilhassa zikr olunmuştur.

SEKİZİNCİSİ 34. ﴿وَالَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ﴾ namazları

üzerine muhafız olurlar - tâ başta namaza devam söylenildikten sonra sonunda da üzerinde muhafızlık ile ayrıca söylenmesi hakkında müfessirîn demişlerdir ki devam hiç bir vakit terk edilmemesi ve umurı mukarîne ve umurî lâhıkasına i'tina ile haline ekmel surette ihtimam içindir.

ÜMURİ SÂBİKASI, namazın mükemmelen kılınabilmesi için vaktından evvel gözetilmesi lâzım gelen hazırlıklar, vakıtların duhulüne alâkai kalb ile dikkat etmek, abdest ve temizliğe ve setri avret, talebi kible, temiz elbise ve temiz yer ve mükemmel olmak için cemaat ve mesacid gibi hususata i'tina eylemek ve

namazdan evvel kalbini vesveseden ve Allahın mâsivasına iltifattan tahliye ederek huzurı kalb bulmağa ve riyakârlıktan sakınmağa çalışmak.

ÜMURİ MUKARİNESİ, namazın huzurı hakka yükselten bir mı'rac olduğunu düşünerek ve hikmetine muttali' olarak sağa sola iltifat etmeksizin kıraet ve ezkârında huzurı kalb üzere bulunmak,

ÜMURİ LÂHIKASI DA namazdan sonra lâgviyyâttan ve günaha girmekten sakınmaktır. Maamafih bütün bunlar yapılabilmek için en mühim bir şart daha vardır ki o da «salâti havf» halinde kalmamak ve namaz kılmaktan men'edecek haricî bir düşman tecavüzüne düşüvermemek üzere sâlim bir vatan, bir dâri islâm ve onda emir bil'mar'uf ve nehiy anil'münker ile asayîşi gözetecek bir cemaat lüzumunu idrâk ederek o hususta icabına göre

Sh:»5362

karakol ve cihad vazîfesine âmâde bulunmak, ya'ni Allahdan başka bir şeyden korkmıyacak bir halde

bulunmak üzere korunmaktır. Zira Sûrei Tevbede geçtiği üzere «

انَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ

« الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ » dir. Yoksa namaza devam

ihtimali kalmaz. Bu suretle bu sekizinci haslet, islâmda cemaat kurumuyla asayiş, idare ve askerlik işlerinin

namazı muhafaza gayesine bil'hassa alâkadar olması lüzumunu anlatmıştır. Binaenaleyh namaza devam

ederken önünde ve sonunda bu muhafızlık vazifesini unutmamak lâzım geldiği gibi muhafızlık yaparken de

namaza devamı unutmamak ve onu korumak üzere kudsî bir vazife olarak yapmak lâzım gelir. Gerçi bu

sûre mekkî olmak ve Mekke'de henüz harbe dair bir emir nâzil olmamış bulunmak 'tibariyle orada askerlik

işleri mevzu bahis olmaz ise de onun istihzarına müteallık böyle esaslar da yok değildir. Görülüyor ki

burada bu sekiz hasletin evvel ve âhiri namaz işi ile çerçivelenerek hepsi de musallî vasfında hulâsa

edilmiş ve bu suretle namaz dînin direği olduğu anlatılmıştır. 35. ﴿أُولَٰئِكَ﴾ işte bunlar

﴿فِي جَنَّاتٍ مُّكْرَمُونَ﴾ Cennetlerde ikram olunacaklardır. - Demek bu sekiz ahlâk

Cennetin sekiz kapısı mesabesindedir.

﴿٣٦﴾ فَمَالِ الَّذِينَ كَفَرُوا قَبْلَكَ مُهْطِعِينَ ﴿٣٧﴾ عَنِ الْيَمِينِ
وَعَنِ الشِّمَالِ عَزِينَ ﴿٣٨﴾ أَيَطْمَعُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ أَنْ يُدْخَلَ
جَنَّةَ نَعِيمٍ ﴿٣٩﴾ كَلَّا إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِمَّا يَعْلَمُونَ ﴿٤٠﴾ فَلَا
أُقْسِمُ بِرَبِّ الْمَشَارِقِ وَالْمَغَارِبِ إِنَّا لَقَادِرُونَ ﴿٤١﴾

﴿٤١﴾ عَلَىٰ أَنْ نُبَدِّلَ خَيْرًا مِنْهُمْ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ ﴿٤٢﴾
فَذَرَهُمْ يَخْوضُوا وَيَلْعَبُوا حَتَّىٰ يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي يُوعَدُونَ
﴿٤٣﴾ يَوْمَ يَخْرُجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ سِرَاعًا كَانَهُمْ إِلَىٰ نُصْبٍ
يُؤْفَضُونَ ﴿٤٤﴾ خَاشِعَةً أَبْصَارُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ ذَٰلِكَ الْيَوْمِ
الَّذِي كَانُوا يُوعَدُونَ ﴿٤٥﴾

Meali Şerifi

Şimdi nevar o küfredenlere ki sana doğru boyunlarını uzatarak koşuyorlar 37 Sağdan ve soldan fırka

fırka 38 Onlardan her kişi na'ım Cennetine sokulacağını ümidmi ediyor? 39 Yağma yok, biz onları o

bildikleri nesneden yarattık 40 Artık o mağriklerin, mağriblerin Rabbi için yemîne ne hacet, şübhesizki biz

elbette kadiriz 41 Onları kendilerinden hayırlısına tedbil edebiliriz ve bizim önümüze geçilmez 42 O halde

birak onları dalsınlar ve oyniya dursunlar tâ o va'd olundukları güne çatacakları deme kadar 43 O günkü

kabirlerden hızlı hızlı çıkacaklar, sanki çantalarıyla dikmelere (putlara) gidiyorlarmış gibi fırlıyacaklar 44

Gözleri düşgün, kendilerini bir zillet saracakda saracak, o işte onların va'dolunup durdukları gün 45

37. ﴿عَزِيزٍ﴾ - «ize» nin cem'idirki aslı «azv» dendir. Her biri bir fırkaya ma'zûvv, mensûb olarak

parça parça, müteferrik bir halde, müşrikler Resulullahın etrafına halka halka, fırka fırka toplanıyor ve

aleyhissalâtü vesselâmın söyledikleriyle istihza ederek «eğer Muhammedin dediği gibi bunlar Cennete

girerlerse biz onlardan evvel gireriz» diyorlardı, bu nâzil oldu diye rivayet olunmuştur.

Sh:»5364

Sûrei mearic, Hâkkanın « مَا تُبْصِرُونَ وَمَا لَا تُبْصِرُونَ » undan istikbale aid

görülecek şeyleri ve Allah tealânın tebdile kudretini beyan ederek böyle bir va'd ile hıtam bulduğu gibi, bu

kudreti mazîde görülmüş bir misal ile tevzîh ederek aynî da'vayı tenvir buyurmak üzere bunu Sûrei Nuh

ta'kiyb edecektir.